

**İBTİDAİ TƏHSİLİN PEDAQOGİKASI VƏ METODİKASI
PEDAGOGY AND METHODOLOGY OF PRIMARY EDUCATION
ПЕДАГОГИКА И МЕТОДИКА НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

UOT 373.3

Hafiz Məmmədhusəyn oğlu Əliyev
Bakı Slavyan Universitetinin dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
<https://orcid.org/0009-0005-6564-5437>
E-mail: hafiz.aliyev.52@mail.ru
[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(2\).64-69](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(2).64-69)

**İBTİDAİ SINIF MÜƏLLİMİNİN PEDAQOJİ MÜNAQİŞƏLƏRİN QARŞISININ
ALINMASINA HAZIRLANMASININ YOLLARI**

Hafiz Məmmədhusəyn Aliyev
associate professor at Baku Slavic University,
doctor of philosophy in pedagogy

WAYS TO PREPARE PRIMARY TEACHERS TO PREVENT PEDAGOGICAL CONFLICT

Хафиз Мамедгусейн оглы Алиев
доцент Бакинского Славянского Университета,
доктор философии по педагогике

**ПУТИ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ
К ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОНФЛИКТОВ**

Xülasə. Məqalədə ibtidai sinif müəlliminin pedaqoji münaqişələrin islah edilməsinə hazırlanmasının elmi-nəzəri və praktik tərəfləri araşdırılır. Rus dilindəki elmi mənbələrdə təqdim olunan yanaşmalar əsasında müəllimin konfliktoloji hazırlığının mahiyyəti, onun əsas formaları və metodları sistemləşdirilir. İbtidai sinif şagirdlərinin yaş, fərdi və psixoloji xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla müəllimin peşə hazırlığının münaqişələrin səmərəli yolla aradan qaldırılmasında həlledici rol oynadığı əsaslandırılır. Müəllimin ünsiyyət mədəniyyəti, psixoloji savadlılığı və reflektiv bacarıqları münaqişələrin idarə olunmasının əsas şərti kimi təqdim edilir.

Açar sözlər: *ibtidai sinif, pedaqoji münaqişə, müəllimin peşə hazırlığı, münaqişələrin idarə olunması, konfliktoloji səriştə*

Abstract. The article examines the scientific-theoretical and practical aspects of preparing a primary school teacher for the correction of pedagogical conflicts. Based on the approaches presented in scientific sources in Russian, the essence of the teacher's conflictological training, its main forms and methods are systematized. Taking into account the age, individual and psychological characteristics of primary school students, it is substantiated that the teacher's professional training plays a decisive role in the effective resolution of conflicts. The teacher's communication culture, psychological literacy and reflective skills are presented as the main conditions for conflict management.

Keywords: *primary school, pedagogical conflict, teacher professional training, conflict management, conflictological competence*

Аннотация. В статье исследуются научно-теоретические и практические аспекты подготовки учителей начальных классов к разрешению педагогических конфликтов. На основе подходов, представленных в научных источниках на русском языке, систематизирована сущность конфликтологической подготовки учителя, её основные формы и методы. Обосновывается, что профессиональная подготовка учителя играет решающую роль в эффективном разрешении конфликтов с учётом возрастных, индивидуальных и психологических особенностей учащихся начальных классов. Коммуникативная культура учителя, его психологическая грамотность и рефлексивные навыки рассматриваются как основное условие управления конфликтами.

Ключевые слова: *начальный класс, педагогический конфликт, профессиональная подготовка учителя, управление конфликтами, конфликтологическая компетентность*

Müasir təhsil sistemində pedaqoji münəqişələr təlim-tərbiyə prosesinin obyektiv və qaçılmaz tərkib hissələrindən biri kimi çıxış edir. Təlim prosesində müxtəlif maraqlar, mövqelər və davranış modellərinin toqquşması nəticəsində yaranan bu münəqişələr xüsusilə ibtidai siniflərdə daha həssas səciyyə daşıyır. Bu, bir tərəfdən şagirdlərin yaş və psixoloji xüsusiyyətləri, digər tərəfdən isə müəllimin pedaqoji fəaliyyətinin özünəməxsus xüsusiyyətilə izah edilir.

Pedaqoji-psixoloji ədəbiyyatda [5;6;7;8] qeyd edildiyi kimi, ibtidai sinif şagirdləri emosional cəhətdən tez təsirlənən, müəllimin davranışına yüksək dərəcədə həssas olan bir yaş qrupudur. Buna görə də müəllimin hər bir sözü, səs tonu, qiymətləndirmə üsulu və münasibət forması şagirdin daxili dünyasına birbaşa təsir göstərir. Yanlış pedaqoji yanaşma isə münəqişələrin yaranmasına və dərinləşməsinə səbəb ola bilər.

Pedaqoji təcrübədə uzun illər münəqişələr əsasən mənfi hadisə kimi dəyərləndirilmiş və onların aradan qaldırılması daha çox inzibati və cəza tədbirləri ilə əlaqələndirilmişdir. Lakin müasir elmi yanaşmalar münəqişələrin yalnız neqativ deyil, həmçinin düzgün idarə olunduqda tərbiyəvi və inkişafetdirici imkanlara malik olduğunu sübut edir. Bu potensialın reallaşması isə birbaşa müəllimin peşə hazırlığı ilə şərtlənir.

İbtidai sinif müəllimi yalnız təlim verən, öyrədən şəxs deyil, eyni zamanda şagirdlərin davranışını istiqamətləndirən, emosional vəziyyətini tənzimləyən və ictimai münasibətlərini formalaşdıran başlıca pedaqoji simadır. Bu baxımdan müəllimlərin pedaqoji münəqişələrin qarşısının alınmasına məqsədyönlü şəkildə hazırlanması aktual elmi-pedaqoji problem kimi xüsusi diqqət tələb edir.

Pedaqoji münəqişə anlayışı və ibtidai siniflərdə onun təzahür xüsusiyyətləri

Elmi pedaqoji ədəbiyyatda pedaqoji münəqişə təlim-tərbiyə prosesi iştirakçıları arasında yaranan qarşıdurma, ziddiyyət və gərginlik vəziyyəti kimi şərh edilir. Bu münəqişələr təlim prosesində müxtəlif formalarda – açıq və gizli, qısamüddətli və uzunmüddətli, emosional və rasionel səciyyədə özünü göstərə bilər.

Müasir təhsil mühitində pedaqoji proses yalnız biliklərin ötürülməsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda mürəkkəb psixoloji və ictimai münasibətlər sistemini əhatə edir. Bu münasi-

bətlər sistemində ziddiyyətlərin və fikir ayrılıqlarının yaranması qaçılmazdır. Məhz bu ziddiyyətlər pedaqoji münəqişə anlayışının meydana gəlməsinə səbəb olur. Pedaqoji münəqişə təlim-tərbiyə prosesinin iştirakçıları arasında qarşılıqlı anlaşılmaqlıq, maraqların toqquşması və ya gözləntilərin üst-üstə düşməməsi nəticəsində yaranan gərginlik və kimi səciyyələndirilir.

İbtidai sinif mərhələsi pedaqoji münəqişələrin təzahürü baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu dövr uşağın məktəb mühitinə ilk adaptasiya mərhələsi olmaqla yanaşı, onun şəxsiyyətinin, davranış normaları və ictimai münasibətlərinin formalaşdırıldığı əsas mərhələdir. Kiçik yaşlı şagirdlərin psixoloji xüsusiyyətləri pedaqoji münəqişələrin həm yaranma səbəblərini və həm də onların ifadə formalarını müəyyən edir.

Münəqişələrə yol verməmək üçün müəllim-şagird münasibətləri düzgün qurulmalıdır. F. Lətifovanın qənaətinə, “Şagird vaxtının çoxunu məktəbdə müəllim və yoldaşları ilə keçirir. Müəllimlər məktəblilərin şəxsiyyət kimi formalaşmasında böyük təsirə malikdir. Yaxşı bir müəllim şagirdlərin özünə inamlarını, öyrənmək bacarıqlarının artdığı kimi, “pis” müəllim də tam əksinə, şagirdlərə təsir göstərə bilər. Müəllimlər və şagirdlər yaratdıqları münasibətin əsasına görə bir-birini yaxşı və ya pis olaraq göstərə bilərlər. Nəticə olaraq deyə bilərik ki, təlim prosesində müəllim-şagird münasibətlərinin didaktikanın və tərbiyə nəzəriyyəsinin tələbləri əsasında qurulması məktəbdə həm təlimin həm də tərbiyənin yüksəlməsinə zəmin yaradır” (16, s. 78).

İbtidai sinif şagirdləri emosional baxımdan həssas, təsirə açıq və çılğın olurlar. Onlar öz emosiyalarını idarə etməkdə çətinlik çəkir, baş verən hadisələrə daha çox hisslərlə reaksiya verirlər. Bu səbəbdən bu yaş dövründə pedaqoji münəqişələr əsasən emosional səciyyə daşıyır. Müəllimin sərt davranışı, yüksək tonla müraciəti və yaxud uşağın rəyinin nəzərə alınmaması şagird tərəfindən ədalətsizlik kimi qəbul edilir və münəqişə şəraiti yaradır.

İbtidai sinif mərhələsində pedaqoji münəqişələrin başlıca xüsusiyyəti onların əsasən emosional zəmində baş verməsidir. Şagirdlərin öz hiss və düşüncələrini şifahi şəkildə sözlə tam ifadə edə bilməməsi, çılğın davranışa meyilli olmaları münəqişələrin yaranmasına şərait yaradır. Belə münəqişələr əsasən kiçik səbəblərdən

başlasa da, vaxtında, ədalətli və səlahiyyətli müdaxilə edilmədiyi hallarda ciddi problemlərə çevrilə bilər.

İbtidai siniflərdə şagirdlərarası münaqişələr də geniş yayılmışdır. Bu münaqişələr əsasən oyuncaqların paylaşılması, oyun qaydalarına əməl edilməməsi, liderlik uğrunda rəqabət və ya diqqət mərkəzində olmaq istəyi ilə bağlı olur. Belə münaqişələr sadəcə məzmun daşısı da, tez-tez baş verir və müəllimin əməli müdaxiləsini tələb edir. Müəllimin bu müdaxiləsi ədalətli və anlaşılıq olduqda münaqişə tərbiyəedici səciyyə daşıyır.

Kiçik yaşlı məktəblilər münaqişə vəziyyətində öz narazılıqlarını əsasən şifahi deyil, davranışları ilə ifadə edirlər. Ağlama, dərstdən yayınma, təcavüzkar hərəkətlər və ya əksinə, susqunluq və özünəqapanma bu yaş dövrünə xas olan münaqişə münasibətləridir. Bu isə pedaqoji münaqişələrin vaxtında aşkarlanmasını və düzgün dəyərləndirilməsini çətinləşdirir.

Yuxarıda göstərilən xüsusiyyətləri nəzərə alaraq belə mülahizə edə bilərik ki, ibtidai siniflərdə pedaqoji münaqişələrin yaranmasının başlıca səbəbləri aşağıdakılardır:

- müəllimin tələblərinin şagirdlər tərəfindən düzgün dərk edilməməsi;
- qiymətləndirmədə subyektivlik və ədalətsizlik hissi;
- intizam qaydalarının sərt və izahsız tətbiqi;
- müəllimin emosional sabitliyinin pozulması;
- şagirdlərarası ünsiyyətdə yaranan psixoloji gərginlik.

Bu səbəblər bir daha göstərir ki, münaqişələrin kökündə çox vaxt şagirdin deyil, pedaqoji prosesin düzgün təşkil olunmaması dayanır. Beləliklə, münaqişələrin qarşısının alınmasında əsas məsuliyyət müəllimin üzərinə düşür.

İbtidai sinif müəlliminin pedaqoji münaqişələrin qarşısının alınmasında peşə hazırlığının strukturu

Vəliyev İ.H., O.A. Kozireva, A.Y. Ansupov, A.İ. Şipilov və digər alimlərin tədqiqatlarında müəllimin münaqişələri aradan qaldırmağa hazırlığı mürəkkəb və çoxkomponentli bir sistem kimi səciyyələndirilir. Bu sistem təsadüfi bacarıqların məcmusu deyil, məqsədyönlü şəkildə formalaşdırılan peşə keyfiyyətləri və səriştələrinin vəhdətidir. İbtidai sinif müəlliminin mü-

naqişələrin qarşısının alınmasına hazırlığı, əsasən, üç qarşılıqlı və əlaqəli komponentdən ibarət olduğu göstərilir: *motivasiya, koqnitiv və əməli-praktik*.

Motivasiya komponenti. Bu müəllimin münaqişələrə münasibətini, onun peşə mövqeyini və dəyərlər sistemini əks etdirir. Müasir elmi-pedaqoji mənbələrdə xüsusi vurğulanır ki, münaqişələri yalnız arzuolunmaz hadisə kimi deyil, pedaqoji vəziyyət kimi qəbul edən müəllim daha yaradıcı fəaliyyət göstərir. Buna görə də ibtidai sinif müəllimi münaqişənin qarşısını almağa daxili ehtiyac hiss etməli, bu işi peşə borcu və mənəvi məsuliyyət kimi dərk etməlidir.

Motivasiya komponentinə aşağıdakı keyfiyyətlər daxildir:

- ədalətlik və obyektivlik;
- empatiya və şagirdin emosional vəziyyətini anlama bacarığı;
- səbirlilik və emosional özünə nəzarət;
- humanist pedaqoji mövqe;
- pedaqoji fəaliyyətə məsuliyyətli münasibət.

Motivasiya komponentinin tətbiqi istiqamətləri:

- müəllimdə **uşağın şəxsiyyətinə hörmət**, empatiya və humanist yanaşma formalaşdırılır;
- münaqişələrin **təlim-tərbiyə prosesinin təbii hissəsi** olduğu qəbul edilir, lakin onların dağıdıcı deyil, inkişafetdirici potensialı vurğulanır;
- müəllim özünü sinifdə **emosional lider** kimi dərk edir və onda münaqişələrin idarə edilməsinə məsuliyyət hissi formalaşır;
- peşəkar refleksiya (öz təəssüratını təhlil etmə) inkişaf etdirilir: müəllim öz davranışının münaqişələrə təsirini qiymətləndirir;
- Daxili motivasiya nəticəsində müəllim **cəza deyil, dialoq və anlaşma** yolunu seçir.

Bu keyfiyyətlər müəllimin münaqişəli vəziyyətlərdə tələsik qərarlar verməsinin qarşısını alır, şagirdə qarşı aqressiv və ya laqeyd münasibətin formalaşmasına imkan vermir. Motivasiya komponent zəif olduqda isə müəllim ya münaqişələri görməməzliyə vurur, ya da onları sərt inzibati üsullarla “həll etməyə” çalışır ki, bu da vəziyyəti daha da gərginləşdirir. Motivasiyası formalaşdırılmış müəllim münaqişənin qarşısını almağı **kənar tələb kimi deyil**, peşə borcu və mənəvi ehtiyac kimi qəbul edir.

Koqnitiv komponent. Bu komponent müəllimin pedaqoji münafişələr haqqında elmi biliklər sistemini əhatə edir. Rus dillində olan mənbələrdə göstərilir ki, münafişələrin uğurlu idarə olunması yalnız intuitiv yanaşma ilə mümkün deyil. Müəllim münafişələrin psixoloji mexanizmlərini, yaş xüsusiyyətləri ilə bağlı qanunauyğunluqları və münafişənin inkişaf mərhələlərini bilməlidir.

Koqnitiv komponentə aşağıdakılar aiddir:

- ibtidai sinif şagirdlərinin yaş və psixoloji xüsusiyyətləri haqqında biliklər;
- münafişələrin yaranma səbəbləri və tipləri;
- münafişələrin dinamikası və inkişaf mərhələləri;
- pedaqoji ünsiyyətin səmərəli və qeyri-səmərəli formaları;
- münafişələrin profilaktikası və həlli üsulları.

Koqnitiv komponentin tətbiqi istiqamətləri:

- koqnitiv komponent münafişələrin qarşısının alınması ilə bağlı **biliklər sistemini** əhatə edir;
- müəllim münafişə anlayışı, növləri (şagird-şagird, şagird-müəllim, müəllim-valideyn) və səbəbləri barədə biliklərə yiyələnir;
- kiçik yaşlı məktəblilərin **psixoloji və emosional xüsusiyyətləri** nəzərə alınır (impulsivlik, diqqətin dağınıqlığı);
- münafişələrin erkən əlamətlərinin tanınması öyrədilir (emosional gərginlik, aqressiv (təcavüzkar) davranış, ictimai təcrid);
- müxtəlif münafişələri həll etmə yolları (qarşılıqlı güzəşt, əməkdaşlıq, qarşılıqlı anlaşma) mənimsənilir;
- inklüziv təhsil mühitində münafişələrin özünə xas xüsusiyyətləri nəzərə alınır.

Bu biliklər müəllimə konkret vəziyyəti, şəraiti düzgün təhlil etməyə, münafişənin başlıca səbəbini müəyyənləşdirməyə və uyğun pedaqoji qərar qəbul etməyə imkan verir. Koqnitiv komponent sayəsində müəllim münafişəni **təsədüfi hadisə kimi deyil**, qanunauyğun pedaqoji proses kimi dərk edir və düzgün qərar vermək imkanına malik olur. Koqnitiv hazırlıq olmadan müəllim çox vaxt şagirdin davranışını yanlış qiymətləndirir, onun hərəkətini bilərəkdən inti-

zamsızlıq kimi qəbul edir və münafişənin başlıca səbəblərini nəzərdən qaçıdır.

Əməli-praktik komponent. Əməli-praktik komponent müəllimin real pedaqoji fəaliyyətində münafişəni qarşısının alınmasına yönəlmiş bacarıq və vərdisləri əhatə edir. Müasir pedaqoji tədqiqatlarda qeyd olunur ki, nəzəri biliklər yalnız praktik bacarıqlarla tamamlandıqda səmərəli nəticə verir.

Bu komponentə aşağıdakı bacarıqlar daxildir:

- münafişəli vəziyyətləri vaxtında aşkar etmək;
- şagirdlər və valideynlərlə düzgün ünsiyyət qurmaq;
- emosional gərginliyi azaltmaq üçün pedaqoji müvafiq üsullardan istifadə etmək;
- şagirdin davranışını qiymətləndirərkən şəxsiyyəti deyil, konkret hərəkəti əsas götürmək;
- razılaşma və dialoq yolu ilə problemləri həll etmək.

Əməli-praktik komponentlərin tətbiqi istiqamətləri:

- sinifdə **müsbət psixoloji iqlim** yaradılır;
- ünsiyyət bacarıqları tətbiq olunur: fəal dinləmə, “mən-mesajları”, sakit tərzdə danışıq;
- münafişəli vəziyyətlərdə müəllim **vasitəçi (mediator)** rolunu oynayır;
- qrup işi, rollu oyunlar, müzakirələr vasitəsilə şagirdlərdə münafişəni həll etmə bacarıqları formalaşdırılır;
- davranış qaydaları əvvəlcədən razılaşdırılır və ardıcıl tətbiq edilir;
- valideynlərlə əməkdaşlıq yolu ilə münafişəni məktəbdən kənar səbəbləri aradan qaldırılır.

Əməli-praktik bacarıqlar müəllimin gündəlik fəaliyyətində formalaşır və təcrübə ilə möhkəmlənir. İbtidai sinif müəllimi üçün bu bacarıqlar xüsusilə vacibdir, belə ki, bu yaş mərhələsində münafişələr çox vaxt sürətlə yaranır və tezliklə, lakin düşünülmüş müdaxilə tələb edir. Əməli-praktik komponent müəllimin biliyini və motivasiyasını **real pedaqoji fəaliyyətə çevirir** və münafişələrin artmasının qarşısını alır.

İbtidai sinif müəllimlərinin pedaqoji münafişələrin islah edilməsinə hazırlanmasının başlıca yolları

O. A. Козырева [7] öz əsərində qeyd edir ki, rus elmi-pedaqoji ədəbiyyatında müəllimlərin konfliktoloji hazırlığının formalaşdırılması

məqsədi ilə müxtəlif pedaqoji formalar və metodlar təklif olunur. Bu formalar həm ali pedaqoji təhsil mərhələsində, həm də müəllimin peşə fəaliyyəti prosesində tətbiq edilə bilər.

Hazırlığın əsas formalarına aşağıdakılar daxildir:

- nəzəri hazırlıq (mühazirələr, seminarlar);
- praktik məşğələlər və treninqlər;
- pedaqoji şəraitlərin təhlili;
- qeyri-ixtiyari fəaliyyət və özünüqiymətləndirmə;
- pedaqoji təcrübənin mübadiləsi.

Nəzəri hazırlıq müəllimə konfliktologiyanın əsas anlayışları və prinsiplərini mənimsətməyə xidmət edir. Praktik məşğələlər isə real pedaqoji vəziyyətlərin modelləşdirilməsi vasitəsilə müəllimin davranış təcrübəsini genişləndirir. Xüsusilə pedaqoji vəziyyətlərin təhlili metodu ibtidai sinif müəllimlərinin hazırlığında mühüm yer tutur. Bu metod müəllimə konkret hadisələri səbəb-nəticə əlaqəsi əsasında dəyərləndirməyə və alternativ həll yolları tapmağa imkan verir.

N.V. Qrişina [9] xüsusilə vurğulayır ki, refleksiya müəllimin konfliktoloji inkişafında mühüm vasitədir. Müəllim öz fəaliyyətini təhlil etdikdə, buraxdığı səhvləri dərk etdikdə və nəticə çıxardıqda münaqişələrin təkrarlanma ehtimalı azalır.

Müasir elmi-pedaqoji sahədə aparılan təhlil göstərir ki, ibtidai sinif müəllimlərinin pedaqoji münaqişələrin islah edilməsinə hazırlanması sistemli və məqsədyönlü prosesdir. Bu hazırlıq müəllimin şəxsiyyət kimi keyfiyyətlərini, elmi biliklərini və əməli bacarıqlarını əhatə edən bütöv bir quruluşa malikdir.

Rus alimləri A.Y. Ansupov, A.İ. Şipilov, O.A. Kozıreva, N.V. Qrişina [8;7;9] və digərlərinin elmi əsərlərinin təhlili əsasında demək olar ki, münaqişələrin islah edilməsi müəllimin peşə sərəştəsinin ayrılmaz tərkib hissəsidir.

İbtidai sinif mərhələsində münaqişələrin vaxtında və düzgün idarə olunması şagirdlərin psixoloji rifahını qoruyur, təlim-tərbiyə prosesinin səmərəliliyini yüksəldir və sağlam pedaqoji mühitin formalaşmasına xidmət edir. Bu baxımdan müəllimlərin konfliktoloji hazırlığının gücləndirilməsi müasir təhsil sisteminin üstün istiqamətlərindən biri kimi qiymətləndirilməlidir.

Aparılan təhlil göstərir ki, ibtidai sinif müəllimlərinin münaqişələrin qarşısının alınması bacarığı **motivasiya, koqnitiv və əməli-praktik komponentlərin vəhdəti** əsasında formalaşır. Bu komponentlərin hər biri müstəqil əhəmiyyət daşısa da, yalnız qarşılıqlı əlaqədə olduqda səmərəli nəticə verir.

Motivasiya komponent müəllimin daxili mövqeyini, koqnitiv komponent bilik əsasını, əməli-praktik komponent isə real pedaqoji fəaliyyəti təmin edir. Bu komponentlərin sistemli inkişafı ibtidai təhsildə sağlam psixoloji mühitin yaradılmasına və münaqişələrin mənfi təsirinin minimuma endirilməsinə şərait yaradır.

Problemin aktuallığı. Müasir təhsil mühitində pedaqoji proses yalnız biliklərin ötürülməsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda mürəkkəb psixoloji və ictimai münasibətlər sistemini əhatə edir. Bu münasibətlər sistemində ziddiyyətlərin və fikir ayrılıqlarının yaranması qaçılmazdır. Məhz bu ziddiyyətlər pedaqoji münaqişə anlayışının meydana gəlməsinə səbəb olur. Pedaqoji münaqişə təlim-tərbiyə prosesinin iştirakçıları arasında qarşılıqlı anlaşılmazlıq, maraqların toqquşması və ya gözləntilərin üst-üstə düşməməsi nəticəsində yaranan gərginlik kimi səciyyələndirilir ki, bu baxımdan problemin təqiqinə ehtiyac yaranır.

Problemin yeniliyi. Aparılan təhlil göstərir ki, ibtidai sinif müəllimlərinin münaqişələrin qarşısının alınması bacarığı motivasiya, koqnitiv və əməli-praktik komponentlərin vəhdəti əsasında formalaşır. Bu komponentlərin hər biri müstəqil əhəmiyyət daşısa da, yalnız qarşılıqlı əlaqədə olduqda səmərəli nəticə verir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalə ibtidai sinif müəllimləri, məktəb psixoloqları üçün iş, magistrələr üçün pedaqoji təcrübə zamanı faydalı ola bilər.

Ədəbiyyat

1. Əliyev, H.Ə. Müasir Azərbaycan təhsilinin inkişaf strategiyası / H.Ə. Əliyev. –Bakı: Təhsil, –2019. –256 s.
2. Abbasov, A.N. Pedaqogika / A.N. Abbasov. –Bakı: Mütərcim, –2016. –312 s.
3. Adıgözəlova, Ş.Ə., Qasımova T.Ə. Sinfin idarəetmə prosesində müəllimin rolu // – Bakı: https://journals.arti.edu.az/uploads/f_202601121145401945643035.pdf 2025, -№ 6.
4. Əlizadə, Ə.Ə. Pedaqoji psixologiya / Ə.Ə. Əlizadə, H.Ə. Əlizadə. – Bakı: Elm və təhsil, – 2018. – 298 s.
5. Məmmədova, S.M. İbtidai siniflərdə psixoloji mühitin formalaşdırılması / S.M. Məmmədova. –Bakı: Müəllim, –2020. –224 s.

6. Vəliyev, İ.N. Təlim-tərbiyə prosesində konfliktlərin idarə olunması / İ.N. Vəliyev. –Bakı: Elm, –2017. – 184 s.
7. Козырева, О.А. Педагогическая конфликтология / О.А. Козырева. –Москва: Академия, –2015. – 240 с.
8. Анцупов, А.Я., Шипилов, А.И. Конфликтология / А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. –Москва: ЮНИТИ-ДАНА, –2019. – 336 с.
9. Гришина, Н.В. Психология конфликта / Н.В. Гришина. –Санкт-Петербург: Питер, –2018. –272 с.
10. Кряжева, Н.Л. Развитие коммуникативных навыков младших школьников / Н.Л. Кряжева. – Москва: Просвещение, –2016. – 208 с.
11. Маркова, А.К. Психология профессионализма учителя / А.К. Маркова. –Москва: Педагогика, – 2014. –256 с.
12. Леонтьев, А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – Москва: Смысл, –2017. –384 с.
13. Выготский, Л.С. Психология развития ребёнка / Л.С. Выготский. –Москва: Эксмо, – 2016. – 432 с.
14. Хасан, Б.И. Психология конфликта и переговоров / Б.И. Хасан. – Москва: Юрайт, –2020. – 304 с.
15. Бондаревская, Е.В. Гуманистическая педагогика / Е.В. Бондаревская. –Ростов-на-Дону: Феникс, –2015. – 256 с.
16. Lətifova, F. Müəllim-şagird münasibətlərinin formalaşdırılmasının təlimin keyfiyyətinə təsir 2017, 2, s. 76-79

Redaksiyaya daxil olub: 20.02.2026